

HÁBORÚ, HADSEREG, HADTUDOMÁNY

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1965. 496 o.)

A „Háború, hadsereg, hadtudomány” című kiadvány a Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában megjelenő TISZTEK KÖNYVTÁRA sorozat legújabb (19.) kötete.

A mű szerzői — Szusko, Kozlov vezérőrnagyok, Fjodorov, Xomenko, Dzjuba, Szulimov, Medvegyev, Szpirov, **Levanov,** Tyuskevics, Belij ezredesek és Kulakov I. osztályú kapitány — az SZKP XXII. kongresszusa útmutatásaira támaszkodva fejtik ki a háborúról és a hadseregről szóló marxista—leninista tanítást — figyelembe véve mindazokat a változásokat, amelyeket az erőviszonyok megváltozása, a rakéta-atomfegyverek megjelenése idézett elő...

Mint tudjuk, a háborúk történetével a kiadványok százezrei foglalkoznak. Ezek szerzői — állíthatjuk — többé-kevésbé az igazságnak megfelelően tárják az olvasó elé a háborús jelenségeket. Am a tudomány nem elégedhet meg az időrendben egymást követő háborúk egyszerű leírásával, az események pusztá ismertetésével. Feladata az, hogy behatoljon a folyamatok mélyébe, feltárja a jelenségek rejtett lényegét, sokoldalúan tanulmányozza azokat az okokat és objektív törvényeket, amelyek következtében a folyamatok keletkeztek, s amelyek jellegüket és eredményeiket meghatározták.

Mindaz természetesen vonatkozik az olyan társadalmi-történeti jelenség vizsgálatára is, mint például a háború. A marxizmus—leninizmus tanításai szerint az első feladat az, hogy megragadjuk magának a háborúnak a lényegét. A gazdag elméleti és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező szerzői kollektíva éppen ennek meghatározása céljából azt vizsgálja meg legelőször, hogyan keletkezett a háború. Forrásait az ösközösségi társadalomból kiindulva kutatja. A nemzetségek, illetve közösségek között szinte napirenden levő fegyveres összetűzések okait elemezve végső következtetésként kimondja, hogy „... az osztálytársadalmat megelőző társadalomban a közösségek és a törzsek közötti fegyveres összetűzések nem voltak háborúk abban az értelemben, ahogyan az antagonisztikus társadalmi alakulatokban az államok vagy osztályok közti fegyveres összeütközéseket értelmezzük.

A háború — mint az állam meghatározott osztályok politikai céljainak alárendelt funkciója — először a kizsákmányoló társadalomban keletkezett.”¹

¹ Háború, hadsereg, hadtudomány. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1965. 16. o.

A szerzők világos fejtegetéseiből az olvasó levonhatja magának azt a következtetést, hogy a háborút nem szabad a fegyveres erőszak fogalmára korlátozni. A kérdés lényege ugyanis az, milyen célokért, kinek az érdekében folyamodnak fegyveres erőszakhoz, mi annak társadalmi-történelmi tartalma, vagyis: mi a háború lényege? Annak következtében, hogy az osztály nélküli társadalom egymással szembenálló osztályokra szakadt társadalomba fejlődött át, létrejött az állam, mint az uralkodó osztály fő politikai szervezete, és ezzel gyökeresen megváltozott a fegyveres összeköttetések lényege, azaz a háború lényege.

Azelőtt a fegyveres harcnak nem volt politikai tartalma, ezzel szemben most a politikai tartalom fő és meghatározó tényezővé, a háború lényegévé vált. A háború mint társadalmi-politikai jelenség az antagonisztikus osztálytársadalom terméke és állandó velejárója.

A mű írói a tények felsorakoztatásával támasztják alá Leninnek ama megállapítását, hogy: „A háború a politika folytatása más eszközökkel. Minden háború elválaszthatatlanul azzal a politikai renddel függ össze, amelyből fakad. Azt a politikát, amelyet egy bizonyos hatalom, s ezen a hatalmon belül egy bizonyos osztály a háború előtt hosszú időn át folytatott, ugyanaz az osztály elkerülhetetlenül és holtbiztosan tovább folytatja a háború alatt is, csak éppen tevékenysége formáját változtatja meg.”²

A szerzői kollektíva az egyes háborúk osztálytartalmának elemzése után megvizsgálja a rabszolgatartó társadalomban, a feudalizmusban és a kapitalizmusban lezajlott háborúk gazdasági gyökereit, valamint az imperialista államok agresszivitásának okait a jelenlegi korszakban. Ezt követően pedig bemutatja, milyen szerepet játszik a politika a háborúk előkészítésében és a fegyveres harc vezetésében. Az első fejezet befejezéseként — érvek sokaságát felsorakoztatva — bírálja a háborúk lényegére, okaira és történelmi szerepére vonatkozó mai burzsoá elméleteket és nézeteket.

A szovjet katonairók a *Korunk háborúinak jellege és típusai* című fejezet keretében mindenek előtt az igazságos és igazságtalan háborúk problematikájával foglalkoznak.

Lenin azt tanítja, hogy „minden egyes esetben, minden egyes háborúra nézve külön kell meghatározni a háború politikai tartalmát”.³ A háborúk keletkezésének körülményei, politikai céljai és társadalmi következményei ugyanis rendkívül különbözők.

Mint ismeretes, a kizsákmányoló társadalomban többségben voltak az olyan háborúk, amelyek mindkét részről hódító, rablőháborúk voltak. Ezekből élesen különböznek a felszabadító háborúk, amelyekben az agresszív államokkal és kizsákmányoló osztályokkal az elnyomás ellen harcoló néptömegek állnak szemben.

A mű szerzői a problémát fejtegetve, mindenek előtt bemutatják, milyen szerepet játszanak az igazságos és igazságtalan háborúk a történelemben, ezt követően pedig a marxista—leninista pártoknak az igazságos és igazságtalan háborúkhoz való viszonyát ismertetik.

A *mai háborúk fő típusai* című részben rendkívül sokoldalúan elemzik az imperialista államok közötti háborúkat (ezek sajátosságait, a marxista—leninista pártoknak az imperialista háborúkkal kapcsolatos taktikáját), a proletariátus és a burzsoázia közötti polgárháborúkat (a proletariátus államhatalmának megteremtése előtti polgárháborúkat, a proleta-

² Lenin: Művei 24. köt. Szikra, Budapest, 1962. 415. o.

³ Lenin: Művei 23. köt. Szikra, Budapest, 1951. 209. o.

riátus fegyveres felkelését, a győztes proletariátus polgárháborúit a kapitalizmus restaurációs kísérletei ellen), valamint a nemzeti felszabadító háborúkat.

E fejezet következő részében a második világháború problémáit vizsgálják. Mint ismeretes, ez a háború rendkívül bonyolult és ellentmondásos jelenség. Politikai tartalma nem skatulyázható be a jelenkori háború egy valamely típusába. Éppen ezért külön is kell vizsgálni. A szerzők ezt is teszik. E háború bonyolultsága ugyanis nemcsak abban van, hogy menet közben változott a jellege, hanem abban is, hogy fejlődésének minden szakaszában egymásnak ellentmondó irányzatok érvényesültek, és különbözőek voltak a háborúban résztvevő osztályok és államok céljai is. A szerzők Lenin tanításai alapján vizsgálják a kérdést. Mindenek előtt a háború előkészítésével és kiobbantásának körülményeivel ismertetik meg az olvasót, majd bemutatják, milyen volt a második világháború jellege a Szovjetunió hadbalépése előtt és bekapcsolódása után.

Ezt a gazdag tartalmú fejezetet a háború és a szocialista forradalom közötti kapcsolat vizsgálatával zárják.

A szocialista haza védelmi háborúi különleges helyet foglalnak el korszakunk háborúi között. Nemcsak merőben különbözőek az igazságtalan, hódító háborúk összes fajtáitól, hanem jellegükben, céljaikban és történelmi jelentőségükben a többi igazságos háborútól is lényegesen eltérnek. A szerzők éppen ezért a szocialista haza védelmében vívott háborúk elemzésére egy önálló fejezetet szentelnek. A szocialista haza fegyveres védelmének szükségességét leszögezve meghatározzák — a marxizmus—leninizmus tanításai alapján — a haza fogalmát, bemutatják a szocialista haza megkülönböztető vonásait. Ezt követően a szocialista honvédő háborúk sajátosságait vizsgálják. Határozottan kimondják, hogy ezek a háborúk feltétlen igazságos jellegűek. Sajátosságuk a forradalmi és az össznépi jelleg, s az, hogy ezeket a háborúkat a nemzetközi proletariátus és a tőkés országok dolgozóinak más rétegei is aktívan és sokoldalúan támogatják. Mindezek mellett behatóan foglalkoznak a marxista—leninista pártoknak a szocialista honvédő háborúban játszott szerepével, leszögezik, hogy az ilyen háborúkat a marxista—leninista pártoknak kell vezetni.

A szerzői kollektíva ezt követően, a fejezetet zárva, a háború és béke problémáival foglalkozik, nevezetesen a békeharc tényezőivel, a békés egymás mellett élésért folytatott harc feladataival. Végül következtetésként kimondja: a harmadik világháború sorsát — amennyiben az imperialisták kiobbantják — a néptömegek döntenék el.

A mű következő fejezeteiben a szerzők bemutatják a hadseregek és a társadalmi viszonyok összefüggését, ismertetik az államok katonai erejének gazdasági és társadalmi-politikai alapjait, valamint a fegyveres erők harci erejének és haditevékenységének kimenetelét meghatározó törvényszerűségeket. Az olvasók ezek során megismerik — többek között — az imperializmus katonai tömbjeit és ezek fegyveres erőit, a fiatal semleges államok hadseregeit, majd az egyes szocialista országok fegyveres erőinek szervezési, kiképzési és nevelési elveit. Természetesen képet kapnak arról is, hogyan jött létre az egyes népi demokratikus országokban — köztük hazánkban — az új típusú hadsereg.

A mű — gazdag tartalmát figyelembe véve — nemcsak a fegyveres erők tisztjei, katonai tanintézetek hallgatói, a történelem és hadtörténelem kutatásával és publikálásával foglalkozó szakemberek, hanem a honvédelmi nevelőmunkával foglalkozó pedagógusok számára is hasznos olvasmány.

Molnár Pál